Rodna Gruda

Migracija povezuje ljudi in svet

Migration Connects People and the World

Objavljeno dne/Published on: 04.12.2013
Avtor članka/Article Author: Edita Žugelj; foto: osebni arhiv M. M. H.

Mirjam Milharčič Hladnik je doktorica sociologije in znanstvena svetnica, zaposlena na Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije Znanstveno raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU). Poleg tega da se z izseljenstvom ukvarja »po službeni dolžnosti,« ima tudi sama izseljensko izkušnjo – z možem in hčerkama je štiri leta in pol živela v ZDA.

Mirjam Milharčič is a senior research scientist with a PhD in sociology, who works at the Slovenian Migration Institute of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (SASA). Aside from dealing with emigration for her work, she has also had an emigration experience herself – she has lived in the USA with her husband and two daughters for four years and a half.

Mirjam Milharčič Hladnik na Union Square, New York 2003

Dr. Milharčič Hladnikova kot izredna profesorica predava na univerzah v Ljubljani in Novi Gorici pa tudi v tujini. Njeno področje dela je bila najprej šolska politika, potem pa se je, kot sama pravi, po nizu srečnih naključij začela ukvarjati s slovenskim izseljenstvom. Nekakšna rdeča nit njenega dela pa so ves čas enakost, enakopravnost, enake možnosti, vključenost, priložnosti – vprašanja torej, ki so tesno povezana tudi z življenjem izseljencev. Pri svojem delu posebno pozornost namenja pravicam žensk in otrok.

Kako ste se po »prvi karieri«, kot ji pravite, delu na področju šolstva, znašli med izseljenci?

Eno od omenjenih srečnih naključij je bilo tudi moje življenje v New Yorku, kjer sem lahko na lastni koži izkusila izseljenski vsakdan. S tem je lepo sovpadlo moje delo na Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije, kjer sem začela opravljati naloge raziskovalke. Slednje imajo sicer zelo redko priložnost toliko časa preživeti na področju proučevanja in raziskovanja, zato sem imela res izjemno srečo, da sem se, sama izseljenka, ukvarjala s to temo, in to dovolj časa, da sem lahko začela res poglobljeno razumevati to izkušnjo. Če greš na krajše obiske ali o izseljenstvu le bereš, mislim, da ga je precej težko razumeti. Na srečo sem takrat imela tudi majhna otroka in sem lahko pri njiju iz prve roke opazovala oblikovanje identitete, večjezičnost, ki nastane v takih okoljih, težave, ki se ob tem pojavijo, pa tudi težave, ki nastanejo ob vrnitvi domov. Zaradi dogajanja v lastni družini in pri sebi sem veliko lažje razumela pripovedi naših izseljencev in njihovih potomcev, ki sem jih poslušala v letih bivanja v Ameriki. Moja metoda dela, ki jo uporabljam še danes, je bila nekakšen avtobiografski pristop, izvirala je iz življenjskih pripovedi, zgodb, pričevanj, kar me je povezalo s številnimi ljudmi. Poslušanje zgodb namreč pomeni neko določeno zaupanje, spoštovanje drug drugega, zato sem ogromno izvedela o izseljenski izkušnji oziroma izkušnji potomcev izseljencev, o izkušnji več identitete, večjezikovnosti itn.

V ZDA ste med drugimi spoznali tudi Joeja Valenčiča, s katerim sta potem sodelovala pri marsikaterem projektu...

Pri mojem delu je bilo neizogibno, da sem srečala tudi vsestranskega ustvarjalca Joeja Valenčiča, ki je zelo aktiven v slovenski skupnosti v Clevelandu, hkrati pa vpet tudi v dogajanje v Sloveniji. Eden vrhuncev najinega plodnega sodelovanja je bila razstava o dosežkih ameriških Slovencev in njihovih potomcev, ki smo jo ob 20. obletnici osamosvojitve Slovenije odprli v Atriju ZRC na Novem trgu v Ljubljani. Pregledna razstava je prikazala delček neverjetnega bogastva ustvarjanja ameriških Slovencev na kulturnem, umetniškem in športnem področju

v obdobju enega stoletja. Pomemben skupen projekt je bil tudi dokumentarni film Američanke (100% Slovenian) iz leta 2005, ki je bil nominiran tudi za slovensko medijsko nagrado viktor. Film pripoveduje zgodbo o treh generacijah žensk, ki so se v 20. stoletju izselile v ZDA, in je bil v javnosti lepo sprejet. Z Joejem še vedno sodelujeva, kolikor se da, saj so med nama velike razdalje, denarja vedno primanjkuje, idej pa je ogromno. Poskušam pa, seveda, ohranjati stike tudi z drugimi posamezniki oziroma organizacijami iz časa mojega bivanja v ZDA. Tako sva lani z Joejem odpotovala v Minnesoto, ker je Mary Lou Voelk, potomka slovenskih izseljencev, tam organizirala večdnevno prireditev, na kateri so govorili o izseljenstvu.

Glede na to, da imate za sabo izseljensko izkušnjo in je to tudi vaše področje dela, kakšen pomen imajo po vašem mnenju slovenski izseljenci za našo državo?

Slovenci na vseh koncih sveta so na tak ali drugačen način domovini zelo pomagali, ko se je osamosvajala. Omenila sem že razstavo o dosežkih ameriških Slovencev; odprli smo jo tudi zato, da bi v enem delu, bolj političnem, če se tako izrazim, opozorila na organizacijo Združeni Američani za Slovenijo (United Americans for Slovenia), ki je nastala leta 1991 zaradi lobiranja pri ameriški vladi, da čim prej prizna Slovenijo kot samostojno državo. Ta sijajna razstava je pokazala, kaj vse so storili in kako zelo so bili pri tem uspešni. To pa ni edini primer, takrat so Slovenci na vseh koncih sveta naredili nekaj podobnega kot med II. svetovno vojno in po njej. Spominjam se, kako so mi gospe v Ameriki, organizirane v dveh organizacijah, Progresivne Slovenke v Ameriki in Slovenska ženska zveza, pripovedovale, da so od zgodnjih 50-ih let prejšnjega stoletja zbirale denar za Pediatrično kliniko v Ljubljani, ki smo jo odprli pred nekaj leti. To so neverjetne zgodbe! Takoj po II. svetovni vojni so zbrali denar za reševalni avtomobil itn. To so zgodovinski trenutki, na srečo redki, ko je bila potrebna tovrstna pomoč in smo jo tudi vedno prejeli. V takih trenutkih tako Slovenci po svetu kot doma pozabijo na »nepremostljive razprtije,« dejansko stopijo skupaj in to ima tudi učinek.

Pomen ali prispevek izseljencev je spet stvar perspektive, nanj moramo pogledati iz različnih zornih kotov. Aleksandrinke, npr., so lep primer ženske migracije, ki je v kolektivnem spominu skozi dolga stoletja ostala zapisana ali kot izguba, travma za zapuščene otroke ali kot odsotnost vsakega spomina. To je izjemno krivičen spomin ali interpretacija, ki jo poskušamo v zadnjem času prekriti z drugačnimi pogledi. To je namreč primer, ko migranti, v tem primeru ženske, s svojim delom domačo regijo dobesedno izvlečejo iz pogube. Na drugačen način lahko pogledamo slamnikarice. Nekatere od njih so se vrnile in doma ustanovile podjetja – govorim o časih davno pred današnjimi. Tudi ta spomin je odsoten in ga poskušamo na našem inštitutu in kolegi drugje priklicati, ujeti glasove, seveda ne več slamnikaric, za to smo prepozni, ampak potomk oziroma spomina nanje. Gre torej za podjetnice, ki so tukaj ustanovile in uspešno vodile podjetja ter ljudem dajale službe. Tako imamo prispevek izseljenk in izseljencev v denarju, znanju, umetniških, kulturnih, športnih dosežkih in vedno gre za prispevek dvema domovinama. Slovenec, ki nekaj ustvari v Avstraliji, npr., je avstralski umetnik, a tudi naš. Stvari so širše, dežele in kontinenti povezani – migracija povezuje ljudi in svet. Zato je zgodovina Amerike prek naših izseljencev tudi naša in naša zgodovina – to se je pokazalo 1991. – je tudi njihova. V svojem razmišljanju moramo preseči meje, ker jih že prej ni bilo. In tudi če so bile, so bili ljudje dovolj modri, sposobni, iznajdljivi in zviti, da so jih prestopali, celo takrat, ko to ni bilo mogoče. V tem smislu se mi zdi, da je pomen izseljencev ali pa priseljencev oziroma nas samih v tem, kako to razumemo – ali vidimo ta pomen ali pa ne. Ne gre samo za denar, ampak veliko večje bogastvo. Migranti nekoč in danes so potencialno najbolj prodoren, ambiciozen, delaven del prebivalstva, ker so toliko vložili, imajo cilje, ambicije, želje, potrebe uspeti. Tudi to se v današnjih razpravah o migracijah pozablja. Ljudje vedno poskušajo najti košček boljšega življenja zase. To je gonilo migracij v celotni zgodovini človeštva, tudi danes, in je nezaustavljivo. Človek vedno teži k boljšemu življenju, če ne zase, pa za svoje otroke. Zato je sodobno razpravljanje o migracijah v Evropi in pri nas precej bedno, če se moramo spraševati, kako bi jih ustavili, kdo so ti čudni ljudje… Pri tem pa pozabljamo, zakaj so se izseljevali naši predniki, na katere je spomin še zelo živ, in pozabljamo, da je v človeku nekaj bistvenega, kar išče strategije preživetja, hoče svojim otrokom nuditi boljše življenje, poskuša srečo. Migracije so normalne, pa naj gre za selitev iz vasi v mesto, iz mesta v večje mesto, iz države v drugo državo, s kontinenta na kontinent. Evropa je imeniten primer, kako zelo res je to del vseh naših zgodovin, tako družinskih kot nacionalnih ali regionalnih.